

JURI FALIK,

balleti «Oresteia» muusika autor:

1968. aastal Leningradis Ki- rovi-nimelises teatris esieten- dunud ballett «Oresteia» on mul seni viimane oopus selles žanris. Enne seda, 1966. aastal, kirjutasin lühiballetti «Skomorohhid» kuuele puhkpillile ja löökpillidele, mida esitas Len- ningradi Kammerballeti trupp. 1967. aastal sai valmis «Thijl Ulenspiegel», omalaadne te- maatiline järg «Skomorohhi- dele», sest üks ole Ulenspiegel midagi flaami skomorohhi tao- list. Tema lavasaatus on aga vähem õnnelik olnud: suurele orkestrikoosseisule kirjutatud partituur on võib-olla liiga nõudlik ja seni pole teatrid lugu repertuaari võtnud.

«Oresteia» loomise idee tek- kis meil lavastaja Georgi Aleksidzega peaaegu üheaeg- selt. Mõlemat huvitas antiik- draama oma aastatuhandeid püsinud inimsuhetega armas- tuse, truuduse, vihkamise ja kättemaksu näol. Ma ei püüd- nud anda muusikas ajastu sti- lisatsiooni, vaid lähtusin ter- venisti tänapäevast. Tõsi, vor- mis on mõningaid vihjeid an- tiiktragöödiade, mõtlen siin eeskätt kommenteerivaid koo- riepiisode, mida esitab balle- tirühm.

«Oresteia» «Estonia»-lavas- tus oli ennekõike meeldiv või- malus süvendada sõprust Ees- tiga. See sai alguse üliõpilas- päevil Leningradi konservaa- tooriumis, mil õppisin koos Neeme Järviaga. Järgnes tut- vus Kuno Arengu ja Tallinna Kammerkooriga, kes esitas mi- nu koorilaule, samuti Arvo Ra- tassepa ja Teaduste Akade- mia naiskooriga, kellele kirju- tasin «Eesti akvarellid» J. Lii- vi ja D. Vaarandi sõnadel. Praegu on mul kui heliloojal muidugi kõige huvitavam kuul- da «Oresteiat» «Estonia» teatri orkestri esituses Eri Klasi ju- hatusel. E. Klas tabas kiiresti põhilise minu muusikas, ta on hea nüüdismuusika dirigent.»

GEORGI ALEKSIDZE,

Pallašvili-nimelise Tbilisi Ooperi- ja Balletiteatri peaballettmeister, «Oresteia» lavastaja ja koreo- graaf:

Initsiatiiv «Oresteiat» «Estonia» lavastada tuli teie prii- mabaleriinilt Tiinu Randviirult, kellega valmistasin ette ka Klytaimnestra osa. Ehkki jala- vigastus ei võimaldanud tal tantsida esietendustel, ütleb ta selles balletis edaspidi oma kaaluka sõna. T. Randviiru

kõrge meisterlikkus, tempera- ment ja näitlejavõimed luba- sid tal proovidel jõuda osa maksimumini. Loodan jälgida tema esinemist «Estonia» vöö- rusetendustel Moskvas tänavu suvel. Kiiresti sain töös kon- takti ja vajaliku resultaadi ka teiste «Oresteia» solistidega, nagu Tatjana Laid, Aleksandr ja Jevgeni Basihhin, Janis Ga- rancis, Mihhail Bogatõrjov, Jevgeni Neff. Meeldiva üllatuse valmistas mulle naisrühm oma töönnu ja tähelepaneliku suhtumise, mistõttu kooristee- nides saavutati vajalik täpsus

sid kompositsiooni ideeline ja mõtteline külg, ütlemise kirg- likkus läbi Stravinski uusklas- sikalise, graafiliselt selge muu- sika. Viimane nõuab äärmist esitustäpsust nii orkestris kui ka laval, selles suhtes peab töö veelgi jätkuma.

● «Orpheus» oli teie esi- mene kokkupuude I. Stra- vinski ballettidega?

Seda küll ning see tekitas tahtmise nendega veelgi tegel- da — muusika mõttetiheduse ja -täpsuse, koreograafiliste proportsioonide täiusliku tun-

neda sootuks uues emotsio- naalses valdkonnas. Siiani loe- ti mind põhiliselt lüürilis-dra- maatilise kallakuga tantsijaks. Aigisthosena pean aga looma terava, väga aktiivse karakteri ja see on huvitav, ehkki osa koreograafilises lahenduses vajaksin avaramaid ülesan- deid.

Mai Murdmaaga on ikka ol- nud põnev töötada. Haarab te- ma plastikas väljenduv muu- sikatunnetus. Stravinski muu- sika igas Orpheuse-noodis on kaotusevalu ja igatsust, kuid me ei pea tantsima noote, vaid

KOLM BALLETTI RAT «ESTONIAS»

«Oresteia». «Orpheus». «Stepan Razini hukkamine». Vestlusi esietendusõhtutel 19. ja 21. aprillil

ja õiged meeolud. Kujundu- ses, mille autoriks Kustav-Agu Püüman, on vajalikku rangust ja antiikteatritele sobivaid vär- ve.

Edaspidi töötaksin meelsasti ka Tiit Härmiaga. Näen temas sobivat Ulenspiegelit.

Aitäh Mai Murdmaale kut- se eest! Loomingulise sõpruse süvendamise eest! See eesmärk võiks nii mõnelegi teatritele ees- kujuks olla.

MAI MURDMAA,

RAT «Estonia» peaballettmeister, I. Stravinski balleti «Orpheus» lavastaja ja koreograaf

● «Orpheus» on teie loo- mingulises biograafias juba kolmas antiikaineline ballett. Kas see on samuti tingitud huvist nn. igaveste teemade vastu?

Teema jäävus ei ammennda veel iseenesest antiikaineliste ballettide väärtusi. Nende ideed ja mõtted on väga kind- la suunitlusega. Sümbolite kaudu väljenduvad tähtsad ja väga elulised teod. Ka vormilt mõjuvad antiikainelised balle- tid esteetiliste väärtustena.

Kuid kõik kolm balletti, mi- da olen selles valdkonnas la- vastanud, erinevad tugevasti stiililt. S. Barberi «Medeia» oli puhas ekspressionistlik tragöö- dia, M. Raveli «Daphnis ja Chloë» aga kaunis impressio- nistlik pilt, milles mõtte aren- dus polnud nii oluline kui har- moonilise ilu nautimine, ko- reograafia ja muusika koos- hingamine. «Orpheuses» paelu-

netamise tõttu. «Orpheus» kuulub nn. raskesti lavastata- vate ballettide hulka nagu te- ma «Haldja suudluski», mida samuti tahaks proovida lavale tuua.

● Kuidas tekkis kolme la- vastaja ballettohtu idee?

Igal trupil on otstarbekoha- ne võimalikult paljude koreo- graafide ja lavastajate käekir- ju kasutada. Iga ballettmeister peab seda oma trupile lubama — samavõrd, kui võrd ise teis- tes teatrites lavastamas käi- ma. Uute trupptide ja tantsija- isiksustega kokkupuutumine annab uusi impulsse. Uude teatrisse tulles vabaned rutiin- ist, pead end kohe sajabrot- sendiliselt maksma panema — see virgutab. Trupp saab aga külalisballettmeistrilt ülesan- deid, mis ei arvesta alati peen- susteni tantsijate võimeid ja sunnivad neid seetõttu rohke- maks valmis olema.

JEVGENI NEFF,

Aigisthos J. Faliku «Oresteias», Orpheus I. Stravinski «Orpheu- ses»:

Eelkõige olen tänulik kahe diametraalselt erineva osa eest. Aigisthosena tegutsen madala- tel ajenditel, võimuiha viib mind veretööni. Orpheuses on kõik kaunis, ülev. Ta on kunst- ti ja püsiva armastuse sümbol. Ballettmeister Georgi Aleksid- ze, kellega kohtusin «Oresteia» pinnal esmakordselt, andis mulle õnneliku võimaluse esi-

avama publikule lauliku kunsti imet ja sellest imest osasa- mise müsteeriumi. Orpheuse poosides ja liikumisjoonistes peitub mõningane skulptuur- sus. See nõuab tantsijalt osa pingsat sisetunnetust, et ei oleks tühja ilutsemist, poosi poosi pärast. «Orpheus» on XX sajandi tundepeenemaid bal- lette ja pakub palju neile, kes temaga jäägitult kaasa lähe- vad.

Muidugi, kõnealune balleti- õhtu tekitas isu: loodan, et mul avaneb ka edaspidi võimalus tutvuda meie maa huvitava- mate ballettmeistritega ja nen- de juhatusel töötada. Sest mu tantsijatee on ju õieti alles al- gamas.

IGOR TŠERNOSOV,

Kuibõševi Ooperi- ja Balletiteatri peaballettmeister, poeemi «Ste- pan Razini hukkamine» lavastaja:

Viisteist aastat tagasi kuul- sin esiettekandes D. Sostako- vitši sümfoniilist poeemi «Ste- pan Razini hukkamine» ja tek- kis mõte seda lavastada! Kandsin endas seda kõik need aastad, lavakuju võttis too muusika aga ligemale nädala- ga, mullusteks oktoobripüha- deks. Õieti oldi mu koduteat- ris pisut kadedad, et teose es- malt «Estoniasse» tõin ega la- vastanud seda enne Razini ko- dumaal Volga ääres. (Nüüd küll sõidan «Raziniga» ka Kui- bõševi.) Põhjus, miks just Ees- tis, peitub eelkõige tantsija Tiit Härmi ja laulja Mati Pal-

mis, kelles leidsin tugeva loominguulise liidu. Nad uskusid minusse ja tänu neile sain oma kavatsused teoks teha. Ei Härm ega ka Palm ole ainult tantsija ja laulja, nad on ka tugevad näitlejad. Just see lubas luua sõna, tantsu ja muusika sünteesi. Tõtt-õelda kartsin kõige enam koori liikumis-seadet, ometi kulges töö ka selles suhtes kergesti ja ladusalt.

Razini kuju loomisel ei apelleerinud ma ajaloolisele isikule ega ajaloolistele faktidele. Lähtusin üksnes D. Šostakoviči muusikast, mis minu arvates üldistab, tõstab kangr-lase kõrgemale isegi J. Jevtušenko värssidest. Razin on kuju, kes on determineeritud sa-jandeiks ning kelle kaudu võib iga kunstnik väljendada oma mõtteid. Minu eesmärk oli kõnelda publikuga ausalt. See on halastamatu teos, milles tuleb ilmsiks julm tõde: mitte igapähele pole antud olla hingelt nii puhas nagu Razin Šostakoviči muusikas.

Mis puutub koreograafiasse, siis ei taotlenud ma siinpuhul erilist originaalsust: liikumine võib tunduda üsna elementaar-sena. Proovide alguses ütles Tiit Härm: «Ma tahan ka tantsida!» — «Me teeme etendust,» vastasin. Niiid peab ta aga Razinit nii psühholoogilises kui füüsilises mõttes oma senistest rollidest raskeimaks, ehkki etendus kestab vaid mõniküm-mend minutit. Ent Härm on praegu sellises näitleja- ja tantsijavormis, kellele on jõu-kohased ka kõige keerulisemad ülesanded.

MATI PALM,

Poeet D. Šostakoviči — J. Jevtušenko poeemis «Stepan Razini hukkamine»:

Ideest «Stepan Razinit» la-vastada kuulsin esmakordselt Tiit Härmilt paar aastat taga-si. Möödunud suvel tutvusin esmakordselt D. Šostakoviči poeemi heliülesvõttega. Muusi-ka jättis juba siis mõtte kont-sentratsioonilt väga sügava ja erutava mulje. J. Jevtušenko rikka sõnavaraga, minu jaoks paljuski uudse, s. t. arhailise ütlemislaadiga tekstisse hak-kasin süvenema partii õppimi-sel. Kui siis Igor Tšernõšov li-sas oma lavastajavaatenurga, avanes mulle senise teatri-praktikaga võrreldes täiesti uus maailm. I. Tšernõšov sea-dis eesmärgiks ooperi ja balle-ti võrdväärsel ühendamisel kolmanda, sünteesitult üldista-va õhkonna loomise laval, se-da mitte illustreeriva, vaid seesmiselt tunnetatud lähene-mise kaudu. Ooperis toimub osa kujundamine tavaliselt

ühes kindlas, arenevas joones. Ka siin esinen ma õieti ühes, Poeedi osas. Ometi olen selles rollis mõeldud nagu poolduva-na. Ma pole üksnes Poet, etenduse idee looja ja kandja, vaid ka Razin — nii, nagu ma teda tunnetan, tema teksti an-nan, tema kannatusi kannatan. Inimlikult seisukohalt olen kõigiti tema hukkamise vastu, kuid ajaloolisest paratamatu-sest tingituna ikkagi ta huk-kaja. Võideldes ühiskonna heaolu nimel, olen laetud tah-te ja jõuga, pärast Razini sur-maga kohtumist aga — väsi-nud ja kaotanud. Lõpus, poe-mi ideed üldistades, on mulle aga antud väljendada seda hoogu, millega mõte Razinist rahva laviinina kaasa haarab.

Ka praktiline töö oli paljus-ki uus. Ooperis plastilisele väl-jenduslikkusele niisugust rõh-ku ei panda. Mul polnud seni aimu, kui suure tähenduslikku-se võib saavutada kas või pea-pöörde või käetõstega. Või — kuidas suhelda partneriga, kui-das näiteks tõsta üles Razinit (T. Härm), pekstut, muserda-tut, et selles liigutuses oleks kindlust, rangust ja jõudu. Se-da võiks võrrelda teksti õige artikuleerimisega, intoneerimi-sega laulmisel. Olen ennekõike tänulik Tiit Härmile, kes mind usaldas niisuguse ülesande täitmisele kaasa võtta.

● Kas kujutate ette sün-teeslavastuse vormi kasuta-mist ka edaspidi?

Põhimõtteliselt küll. Pind on ette valmistatud nii esinejate-kui ka publikupoolselt ja kül-lap Eestis autoreidki leiduks selletaoliste teoste loomiseks. Konkreetsetelt kujutan praegu ette C. Orffi teoseid ja Stra-vinski «Kuningas Oidipust» sünteeslavastusena. Ka vabas õhus. See aeg on möödas, mil näiteks Borodini ooperis «Vürst Igor» hobune lavale toodi. Vaatemängulisusega seotud massilavastused peavad leidma uue kvaliteedi.

Vestelnud VILMA PAALMA
ja TIINA SUBIN